

УДК 130.2:141.78-021.68:008"20"

Цитування:

Вербецький Є. М. Рецепція інокультурних практик у сучасному урбаністичному просторі як предмет культурологічного дослідження. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 1. С. 132–136.

Вербецький Євген Миколайович,
здобувач Київського
національного університету
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0009-0005-3291-8021>
verbetskyi@ukr.net

Verbetsky Ye. (2024). Reception of foreign cultural practices in modern urban space as a subject of cultural research. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 1, 132–136 [in Ukrainian].

РЕЦЕПЦІЯ ІНОКУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК У СУЧАСНОМУ УРБАНІСТИЧНОМУ ПРОСТОРІ ЯК ПРЕДМЕТ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета статті – виявити особливості культурологічного дослідження рецепції інокультурних практик в сучасному урбаністичному просторі. **Методологія дослідження.** Застосовано культурологічний та феноменологічний підхід, аналітичний метод, що посприяв виявленню культурологічного змісту означеного явища, його місця в сучасній культурі, системний метод, теоретичний метод та метод моделювання. **Наукова новизна.** Досліджено рецепцію інокультурних практик у сучасному урбаністичному просторі як предмет культурологічного дослідження; уточнення поняття «рецепція» та «інокультурні практики»; на основі аналізу теоретичних розробок з проблематики діалогу культур, сприйняття твору та рецепційної естетики виявлено перспективні підходи до дослідження означеної проблематики. **Висновки.** Інокультурні практики, представлені в сучасному урбаністичному просторі України є складним явищем, дослідження якого є призмою для ідентифікації національної культурної стратегії. На основі розуміння культурної рецепції як сприйняття, усвоєння, осмислення та подальший розвиток в межах власної культури певного феномену, запозиченого з іншої культури та особливості реагування людини або групи людей на певне культурне явище можна констатувати доцільність дослідження рецепції інокультурних практик у контексті перенесення (концептів, ідей, методів культурних практик або їх елементів) з культури-донора, їх адаптації та інтеграції в сучасний урбаністичний простір України (основні механізми рецепції інокультурних практик – «перетворення» та «відтворення») та рецепції інокультурних практик реципієнтом (глядачем, слухачем, учасником). Перспективним напрямом дослідження є звернення до особистості засобами застосування рецептивного підходу ключової постаті конкретної інокультурної практики, яка сприяла її формуванню, розвитку та популяризації. Водночас такий підхід може посприяти виявленню характерних рис інокультурних практик та ряду особливостей їх багатоаспектних рецепцій.

Ключові слова: рецепція, інокультурні практики, культурологічні дослідження, взаємодія, діалог культур, національна картина світу.

Verbetsky Yevhen, applicant, Kyiv National University culture and arts

Reception of foreign cultural practices in modern urban space as a subject of cultural research

The purpose of the article is to reveal the peculiarities of the cultural study of the reception of foreign cultural practices in the modern urban space. **Research methodology.** A culturological and phenomenological approach, an analytical method, which contributed to the identification of the cultural content of the phenomenon, its place in modern culture, a systematic method, a theoretical method, and a modeling method, were applied. **Scientific novelty.** The reception of foreign cultural practices in the modern urban space was studied as a subject of cultural research; clarification of the concept of "reception" and "foreign cultural practices"; on the basis of the analysis of theoretical developments on the issues of dialogue of cultures, perception of the work and reception aesthetics, promising approaches to the study of the specified issues have been identified. **Conclusions.** Foreign cultural practices presented in the modern urban space of Ukraine is a complex phenomenon, the study of which is a prism for identifying the national cultural strategy. Based on the understanding of cultural reception as the perception, assimilation, understanding and further development within the limits of one's own culture of a certain phenomenon borrowed from another culture and the peculiarities of the response of a person or a group of people to a certain cultural phenomenon, it is possible to state the feasibility of researching the reception of foreign cultural practices in the context of transfer (of concepts, ideas, methods of cultural practices or their elements) from the donor culture, their adaptation and integration into the modern urban space of Ukraine (the main mechanisms of reception of foreign cultural practices - "transformation" and "reproduction") and reception of foreign

cultural practices by the recipient (spectator, listener, participant). A promising direction of research is addressing the personality by means of applying the receptive approach of a key figure of a specific foreign cultural practice, which contributed to its formation, development and popularization. At the same time, this approach can contribute to the identification of characteristic features of foreign cultural practices and a number of features of their multifaceted receptions.

Keywords: reception, foreign cultural practices, urban space, interaction, dialogue of cultures, national picture of the world.

Актуальність дослідження. Проблематика взаємопроникнення та взаємозбагачення культур на сучасному етапі є однією з найбільш актуальних в культурології. За умови глобалізації, міжкультурної інтеграції, розвитку інформаційно-комунікаційних технологій до безпрецедентного рівня, ізолюваних від світу культурних практик фактично не існує. В сучасному урбаністичному просторі України представлено культурні практики, виникнення та розвиток яких відбувався на інокультурному ґрунті, що зумовило їх специфіку та характерні особливості. Актуальним та необхідним вбачається дослідження особливостей їх сприйняття та адаптації з урахуванням особливостей національної картини світу. У свою чергу це зумовлює необхідність уточнення можливих напрямів дослідження рецепції інокультурних практик у сучасному урбаністичному просторі з культурологічних позицій.

Аналіз публікацій. Значну увагу розвитку культурних практик на сучасному етапі присвячено Н. Бабій («Актуальні культурно-мистецькі практики та процеси: проблематика наукового дискурсу»), О. Губернатор («Імерсивні культурні практики ХХІ століття: особливості та прийоми»), О. Копієвською («Трансформаційні процеси в культурних практиках України: глобальний, глокальний контекст та локальні особливості (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)»), Г. Медніковою («Концепт «культурні практики» та його роль в трансформації сучасної культури»), В. Судаковою («Культурні практики та проблеми їхньої модернізації в культурному просторі сучасних суспільств») та ін. Поняття рецепції в контексті гуманітарного та філософського знання аналізує О. Погонченкова у статті «Рецепція: поняття, явища, проблема» [4]. Аналіз особливостей естетики та рецепції масової культури як мистецького явища та ідеологічного феномену в українській літературі періоду постмодернізму здійснює А. Кривопишина [3]. Водночас бракує окремих досліджень, присвячених висвітленню рецепції інокультурних практик з позицій сучасної культурології.

Мета статті – виявити особливості культурологічного дослідження рецепції інокультурних практик в сучасному урбаністичному просторі.

Виклад основного матеріалу. Поняття «рецепція» є усталеним поняттям в сучасній гуманітаристиці загалом та культурології зокрема. Певну складність в трактуванні цього поняття викликає часткове розходження визначення феномену рецепції в науковому дискурсі. Термін «рецепція» (від *reception* – прийняття, прийом) може трактуватися як особливості реагування людини або групи людей на щось або когось [11], а також використовуватися як синонімічне поняття «сприйняття». Відповідно до сформованої в гуманітаристиці традиції культурну рецепцію можна розуміти як сприйняття, усвоєння, осмислення та подальший розвиток в межах власної культури певного феномену, запозиченого з іншої культури.

Дослідники наголошують на тому, що у вузькому розумінні поняття рецепції зводиться до методологічної установки і зазвичай використовується в *reception studies*, а в ширшому – «явища, що корелює з традицією та може бути протиставлена їй» [4, 215].

Проблематика рецепції в першу чергу передбачає осмислення в площині «свій – чужий», оскільки рецепція, тобто сприйняття, в культурологічному дискурсі безпосередньо пов'язана з поняттям діалогу культур – «процесом спілкування культур, у ході якого має місце їх взаємна трансформація (...) різновидом міжкультурної взаємодії, що передбачає активний обмін змістом культур-контрагентів при збереженні ними своєї самобутності [6, 162]; «спосіб людського спілкування, це поєднання різних смислів (понять, символів) культури, де формується орієнтація розуму на взаєморозуміння» [1, с. 328].

Інокультурні практики (тобто культурні практики, що сформувалися і отримали розвиток в умовах соціокультурного простору інших країн) у даному випадку – це «чуже», оскільки приходять в сучасний урбаністичний простір України як вже сформовані системи. У цьому контексті основний дослідницький інтерес викликають основні механізми рецепції

інокультурних практик – «перетворення» та «відтворення»: перекладання мовою української культури та привнесення певного елемента інокультурної практики як стилізації або цитування.

Рецепція інокультурних практик є особливим механізмом реалізації культурних перетворень, що відбуваються поетапно.

На сучасному етапі розвитку культурологічного знання, рецепція є універсальним об'єктом дослідження, що дозволяє виявити механізми взаємодії різних культур – від принципів впровадження певного явища в контексті культури, до цитування в контексті постмодерністської парадигми. Дослідження інокультурних практик, представлених в сучасному урбаністичному просторі України крізь призму феномену рецепції дозволяє простежити механізми трансформації української культури під впливом інших культур, виявити специфіку внутрішнього діалогу української культури в контексті перетворення традиції у сприйнятті сучасників.

Особливу роль в процесі рецепції інокультурних практик відіграють різні національні картини світу – своєрідний фільтр, завдяки якому відбувається аналітико-синтетичне опрацювання сенсів іншої культури, оцінювання та, певною мірою, редагування окремих аспектів інокультурних практик. У контексті тенденцій сучасного світового соціокультурного простору, глобалізаційних та інтеграційних процесів, в сучасному урбаністичному просторі України рецепція інокультурних практик реалізується в рамках стратегії, що можна визначити як асиміляційну (інокультурні практики синтезуються з національними культурними практиками за умови максимального наближення перших до других) та мультикультурну (інокультурні практики представлені з мінімальними змінами та збереження національної специфіки першоджерела). Стратегія ізоляції, що є характерною відносно інокультурних практик в деяких країнах на сучасному етапі в Україні практично не використовується.

Окрему дослідницьку увагу в контексті культурологічного аналізу рецепції інокультурних практик в сучасному урбаністичному просторі викликає феномен масової культури. На думку дослідників, через відсутність «потенційних смислів, підтекстів, алюзій, ремінісценцій, інтертекстуальних образів – усього того, що в процесі сприймання вимагає значного духовного досвіду та

інтелектуальних зусиль» масова культура не передбачає різночитання та осмислення «потенційних сенсів» [5, 167; 3, 167]. Проте в процесі рецепції окремі мотиви, сюжети, ідеї та образи масових інокультурних практик отримують подальше креативне осмислення. Показовим прикладом є рецепція культурних практик корейської хвилі, відомої як Халлю, популяризованої цифровими медіа, центральним феноменом якого є корейська поп-музика К-рор, телесеріали та фільми [8, 3].

Рецепція інокультурних практик є тривалим процесом, що відбуваються поступово, відповідно її дослідження передбачає застосування комплексного підходу з метою аналізу всього процесу, зокрема практик, запозичених з культури-донора та виявлення відмінностей від них власне результати рецепції, що є не копією, а новим варіантом.

Інокультурні практики, представлені в сучасному урбаністичному просторі України впливають на трансформацію їх суспільної рецепції, оскільки внаслідок зміни ролі їх учасників (зі споглядача на співучасника, який поділяє відповідальність за те, що відбувається) формується та затверджується новий механізм сприйняття. У цьому контексті рецепцію інокультурних практик можна розглядати у площинах мікрокосму (простір мистецтва – художніх галерей, музеїв, театрів, артцентрів та ін., в якому розглядається представлений твір мистецтва, його візуальна мова) та макрокосму (соціокультурний простір, в якому інокультурна практика розглядається як явище культури, частина сучасного урбаністичного простору України). Специфіка інокультурних практик сприяє взаємопроникненню просторів, що сприяє створенню суспільного резонансу та перетворення інокультурної практики на феномен сучасної культури (наприклад, імерсивні практики) [2], її популяризації, проявів провідних представників та ін.

Застосування методу аналізу рецепції інокультурних практик на основі теорії рецептивної естетики [10, 33] передбачає урахування специфіки художніх комунікацій, що полягає у відмінності коду адресата від коду адресанта і визначаються як особливостями психологічної структури (тобто культурним досвідом особистості), так і особливостями соціально-історичних рис культури. Отже, рецепцію інокультурних практик необхідно аналізувати крізь призму таких факторів як культурний вплив, суспільний вплив та особистісні особливості

На основі теоретичних розробок

проблематики сприйняття твору мистецтва в процесі комунікативного акту У. Еко [9] та Р. Барта [7] рецепція інокультурних практик глядачем може розглядатися на внутрішньому (особистісна рецепція), проміжному (групова рецепція) та зовнішньому (соціальна рецепція) рівні.

Дослідження може бути побудоване на різних типах рецепції: суб'єктивних та культурно зумовлених. До першого належать:

- емоційно-чуттєвий: особливості сприйняття інокультурної практики, емоційно-чуттєва реакція глядача, викликана новим та незвичним досвідом; особисте прийняття/неприйняття практики або її окремих елементів та ін.;

- ментальний (розуміння та осмислення сенсу інокультурної практики): ментальна реакція глядача в процесі нового, незвичного досвіду; застосування традиційного способу рецепції культурної практики або твору мистецтва, наявність усталеного уявлення про її функції, естетику та ін.;

- асоціативний (асоціації, що викликають інокультурна практика).

Культурно зумовлений тип рецепції пов'язаний з відмінностями та особливостями культурних цінностей та традицій, приналежності глядача до культури з певними вкоріненими нормами, рівнем розвитку та популяризації інокультурної практики в сучасному урбаністичному просторі, наявністю необхідного матеріалу для формування відповідних фонових знань для можливості сприйняття мови інокультурної практики, існування схожих з певною інокультурною практикою елементів в традиційній культурі глядача. Зокрема це стосується рецепції східних культурних практик, представлених в сучасному урбаністичному просторі України (театру Кабукі, танцю Буто та ін.), що характеризуються відмінною від української традицією тілесної культури, візуалізації насилля та ін.

Наукова новизна. Досліджено рецепцію інокультурних практик у сучасному урбаністичному просторі як предмет культурологічного дослідження; уточнення поняття «рецепція» та «інокультурні практики»; на основі аналізу теоретичних розробок з проблематики сприйняття твору та рецепційної естетики виявлено перспективні підходи до дослідження означеної проблематики.

Висновки. Інокультурні практики, представлені в сучасному урбаністичному просторі України є складним явищем,

дослідження якого є призмою для ідентифікації національної культурної стратегії.

На основі розуміння культурної рецепції як сприйняття, усвоєння, осмислення та подальший розвиток в межах власної культури певного феномену, запозиченого з іншої культури та особливості реагування людини або групи людей на певне культурне явище можна констатувати доцільність дослідження рецепції інокультурних практик у контексті перенесення (концептів, ідей, методів культурних практик або їх елементів) з культури-донора, їх адаптації та інтеграції в сучасний урбаністичний простір України (основні механізми рецепції інокультурних практик – «перетворення» та «відтворення») та рецепції інокультурних практик реципієнтом (глядачем, слухачем, учасником). Перспективним напрямом дослідження є звернення до особистості засобами застосування рецептивного підходу ключової постаті конкретної інокультурної практики, яка сприяла її формуванню, розвитку та популяризації. Водночас такий підхід може посприяти виявленню характерних рис інокультурних практик та ряду особливостей їх багатоаспектних рецепцій.

Література

1. Гатальська С. М. Філософія культури. Київ : Либідь, 2005. 328 с.
2. Губернатор О. І. Імерсивні культурні практики ХХІ століття: особливості та прийоми. *Культурологічний альманах*. 2022. № (3). С. 283–289.
3. Кривошишина А. Естетика й рецепція масової культури в сучасній українській літературі. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства* : зб. наук. пр. Ужгород, 2011. Вип. 15. С. 166–168.
4. Погонченкова О. Рецепція: поняття, явища, проблема. *Людинознавчі студії. Філософія*. 2014. № 30. С. 204–217.
5. Поліщук Я. Між елітарним і масовим. Література як геокультурний проект: монографія. Київ : Академвидав, 2008. С. 166–188;
6. Філософський словник соціальних термінів. Видання 3-тє, доп. Харків : Р.И.Ф, 2005. 627 с.
7. Barthes R. *The Elements of Semiology*. London, Cape. 1967. 112 p.
8. Do T. E. Emergence of the korean popular culture in the world. Thesis. Turku university of applied sciences, 2011. 61 p. URL : https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/42870/Do_Thao.pdf (дата звернення: 07.03.2024).
9. Eco U. *La estructura ausente*. Debolsillo, 2011. 512 p.

10. Hohendahl P. U., Silberman M. Introduction to Reception Aesthetics. *New German Critique*. 1977. no. 10. pp. 29–63.

11. Reception. Oxford dictionaries. British and world English. Clarendon Press, 1989. Vol. 13.

References

1. Gatalaska, S. M. (2005). Philosophy of culture. Kyiv: Lybid [in Ukraine].

2. Governor, O. I. (2022). Immersive cultural practices of the 21st century: features and techniques. *Cultural almanac*, (3), 283–289 [in Ukraine].

3. Krivopyshyn, A. (2011). Aesthetics and reception of mass culture in modern Ukrainian literature. *Modern problems of linguistics and literary studies: collection of science works Uzhhorod*, 15, 166–168 [in Ukraine].

4. Pogonchenkova, O. (2014). Reception: concepts, phenomena, problem. *Duding studies. Series "Philosophy"*, 30, 204–217 [in Ukraine].

5. Polishchuk, Ya. (2008). Between the elite and the mass. Literature as a geocultural project:

monograph. Kyiv: Akademydav, 166–188 [in Ukraine].

6. Philosophical dictionary of social terms (2005). The third edition, supplemented. Kharkiv: "R.I.F." [in Ukraine].

7. Barthes, R. (1967). *The Elements of Semiology*. London, Cape [in English].

8. Do, T. E. (2011). Emergence of the Korean popular culture in the world. Thesis. Turku university of applied sciences. 61 p. Retrieved from: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/42870/Do_Thao.pdf [in English].

9. Eco, U. (2011). *La estructura ausente*. Debolsillo [in English].

10. Hohendahl, P. U., Silberman, M. (1977). Introduction to Reception Aesthetics. *New German Critique*, 10, 29–63 [in English].

11. Reception. Oxford dictionaries (1989). British and world English. Clarendon Press, 13 [in English].

*Стаття надійшла до редакції 03.01.2024
Отримано після доопрацювання 05.02.2024
Прийнято до друку 14.02.2024*